

A - 73289

ERNST ANT

TÄNAPÄEVA  
ASUNDAMISPROBLEEME

29174.

ÄRATRÜKK  
ÜS RAIMLA KOGUTEOSEST  
„OMARIIKLUSE SÜVENDAMISEL“

---

TARTU, 1938

2.



216664

i. 20705219

ARKHIVKOGU

## TÄNAPÄEVA ASUNDAMISPROBLEEME.

Asundamine taotleb uute eluasemete ja asulate loomist maal sihiga anda töövõimelistele maata perekondadele uusi elatumisvõimalusi. Asundustegevusega on tihedalt seotud väga mitmekesised küsimused ühiskondliku ja majandusliku elu taustalt, mistõttu see ala nii Eestis kui ka mujal Lääne-Euroopa riikides on aastakümnete vältel tähtsaks riiklikuks ja ühiskondlikuks päevaküsimuseks.

Eesti riiklik asundustegevus on peaaegu niisama vana kui riiklik iseseisvus. Vastavalt aja nõudeile on asundamistegevuse peamiseks sihiks olnud: võimsa rahvuspoliitilise tegurina — suurmaaomandite võõrandamine ja rahvuslikult mõtlevate kodanikkude ning vabadusvõitlejate maaga varustamine, sotsiaalpoliitilise tegurina — popside ja riigirentnikkude iseseisvustamine, ja lõpuks majanduspoliitilise tegurina — majandusliku depressiooni ajajärgul produktiivsemate töövõimaluste otsimine töötuse vältimiseks.

Asundustegevusel on tulnud täita suuri ja tähtsaid ülesandeid riiklikus ning majanduslikus elus. See töö on olnud tihedas seoses kogu riigi ja rahva arenguga ja saanud seetõttu mõjuvaks teguriks iseseisvuse säilitamisel. Asundustegevusel on õigus olnud pretendeerida laiaulatuslikule avalikule abile ja ta julgeb ka edaspidi loota riigi ning seltskonna heatahtlikku suhtumist.

Riiklik asundustegevus algas laiaulatusliku maa reformiga, millele pandi alus 1919. a. Maaseadusega. Viimase põhjal võõrandati ligi 2,5 miljoni hektaariline maa-ala ja rajati ligi 100 000 uut iseseisvat majapidamist, seega uusi ligi kaks korda enam kui seni aastakümnete kestel oli tekkinud vanatalusid (neid oli 1919. a. 53 236). Maareformi võime praegu lugeda lõpetatuks. Vaadates tagasi 18 a. kestel maareformi alal tehtud tööle, võime seda täie õigusega pidada

majanduslikuks vabadussõjaks, millest oleme tulnud välja võitjatena; suurmaapidamine kaotati, riik muudeti väikepõllupidajate maaks.

Maareformi teostamisel andis riik välja peaaegu kogu oma kultuurmaade tagavara. Seejuures jäid paljude kodanikkude maasaaamise-soovid rahuldamata, eeskätt nende omad, kel polnud sõjaväetee-  
nistusest olenevaid eesõigusi. Samuti kerkis aastate kestel hulk nooremaid maasoovijaid rahva juurdekasvu tõttu. Tekkis tarvidus võtta asundamisele uudismaid; asumiseks oli vaja riigi arvel luua sobivad eeltingimused — eeskätt juurdepääsuteede ja peaveejuhtmete ehitamise näol. Uusi kerkinud küsimusi ei suutnud enam lahendada Maa-seadus ja uuele asundustegevusele loodi seadusandlik alus 1929. a. kehtima pandud Asunduskapitali seadusega. Uue asundustegevuse peamisi põhimõtteid on olnud: soetada laiemaid elatumisvõimalusi maal, vältida töötust majanduslikkude raskuste ajal, püüda siduda inimesi maaga, arendada inimesis töö- ja loomisvaimu. Asundamisega taheti kõigiti kaasa aidata riiklikule ülesehitavale tööle. See tähendas maa-  
reformi jätkamist, kuigi hoopis erineva tempoga ja muudetud aluseil. Maareformi ajal toimunud Vabadussõja sangarite maaga varustamine on asendunud maa-andmisega eeskätt neile, kes maad ise harima hakkavad ja kes rahva tuleviku eest on hoolitsenud rohkearvuliste järele-  
tulijate üleskasvatamise teel. Püüti aidata muretseda asujaile peavarju ja igapäevast leiba ning ergutada hoonestus- ja maa ülesharimistoid laenude, toetuste ja preemiade andmisega. Sellega on käinud käsi-  
käes ka kodukaunistustöö, et muuta maakodud mugavaks.

Viie aasta jooksul, 1929—1934, arenes uus asundustegevus katsetöö raames. Selle aja kestel kasutati uute elamisvõimaluste loomiseks ligi miljon krooni, mille arvel loodi 400 uut majapidamist. 1934. aasta kujunes aga selles töös murranguaastaks. Süveneva majanduskriisi leevendamise ja töötuse vältimise otstarbel pidas Vabariigi Valitsus asundustegevust tähtsamaks abinõuks ja lubas asundustegevuse arendamiseks järgneva viie aasta kestel kulutada iga aasta kuni 2 miljonit krooni tingimusel, et luuakse vähemalt 800 uut majapidamist aastas. Käsikäes viie aasta töökavaga kinnitati rida uusi põhimõtteid, mis said aluseks ka uuele, 1. jaanuaril 1938. a. kehtima hakanud Asundusseadusele ja Maakapitali seadusele.

Kuigi asundustegevuse viisaastak määras töö ulatuse, saadi seda

järgnevail aastail arendada vaid 50%-ses ulatuses. See asjaolu oli tingitud asunduskapitali halvast laekumisest ja lisaväljaminekuist, mis tekkisid võõrandatud maade eest tasu maksmise suurenemisel ning põllumajanduslike võlgade ümberkorraldamisel. Lisaks regulaarseile väljaminekuile seltsis viimaseil aastail uus suurem väljaminek preemiade andmise tõttu uudismaa ülesharimise õhutamiseks.

Maareformi majanduslikuks tagajärjeks oli asunduskapitali (mis nimetati hiljemini ümber maakapitaliks) väljakujunemine. Alates 1929. aastast kuni 1938. aastani on maakapitalist tarvitatud ära ümarguselt 3 750 000 krooni. Selle summa arvel on rajatud ca 1800 uut eluaset ligi 30 000-hektaarilisel maa-alal. Esitatud arvulised andmed osutavad uue asundustegevuse ilmselt aeglasele tempole, mille tõttu aga on saadud tööd teha põhjalikult kaalutult ja ära proovida uuemaid töövõtteid. Uue asundustegevuse senised tagajärjed, mis on küll kaunis väikesed, suudavad siiski õigustada tehtud majanduslike kulutusi.

Järelikult uus asundustegevus kui maareformi loomulik järglane on tingitud elulisist vajadusist. Välja arendatud aastatepikkuste kogemuste alusel, hoidub ta maareformi elluviimisel ilmnenu vigadest ja jätkab väljakujunenud meetodite najal kindlate tööeksperimentide järgi sihi-kindlalt tööd.

Vaatamata sellele on viimasel ajal avalikkuses esile kerkinud seisukohti, mis kahtlevad asundustegevuse jätkamise vajaduses ja soovivad suunata krediite paremini tasuvaile aladele põllumajanduses, eeskätt metsikute maade ülesharimisele vanataludes. Asundustegevus olevat liiga kallis abinõu ja andvat vähe efekti. Tööpuuduse asemele on kerkinud töökäte puudus. Need seisukohad avaldas Põllutöökoja esimees oma programmkõnes põllumajandustegelaste kokkutulekul 30. novembril 1936. a. Neidsamu vaatekohti on 1937. aasta kestel pooldanud mitmed teisedki avalikud tegelased kord radikaalsemalt, kord tagasihoidlikumalt. Lahkumineku arvamusis on süvenenud ja maakapitali 1938. aasta eelarve koostamise ajal suurte raskuste ees seistes soovitati mõnelt poolt asundustegevusele ettenähtud krediidid üldse kustutada.

Kas oleksid järsud hüpped ühelt tegevussuunalt teisele riikliku hüvangu seisukohalt õigustatud? Katsugem põhjendada asundus-

tegevuse jätkamise vajadust, määratella selle tähtsamaid võimalusi ja ka lähemate aastate töösuundi.

Põllutöoministeeriumile antakse aastast aastasse tuhandeid kirjalikke maasaamise-soove, samuti pöördub ses asjas iga päev kodanikke vastavate ametiasutiste poole suusõnal. Igal neist on sooviks soetada maalappi enda ja perekonna äraelatamiseks. Ka sotsiaalse hoolekande asutised otsivad võimalusi lasterikaste perekondade paigutamiseks maale, kuna linnades ja alevites on korteri ja ülalpidamise saamine raskendatud. Kuigi iga maasoovija ei ole võimeline iseseisvalt maal oma kodu rajama, võime liialdamata arvestada praegusel silmapilgul tõsiseid maasoovijaid vähemalt 2000-le perekonnale, kes oleksid suutelised iseseisvalt talundit majandama. Eraviisil asundumiseks suudavad seisukorra piiratuse tõttu võimalusi leida vaid üksikud, sest eraisikuid-maamüüjaid on vähe; ja kuigi neid leidub, ei suudeta majanduslikust küsimusest üle jõuda: eraisikuilt ostetavate maakohtade hinnad ületavad tihti mitmekordselt ostja rahalise kandejõu. Kui veel aastat 30—40 tagasi meie isad mõisnikelt maatükke osta said kohati isegi 10%-se sissemaksuga sularahas, pantides oma talud põllupankadele, kust saadi madalate intressidega pikaajalisi laene, puuduvad nüüdisajal eraturul sääraseid maaostu võimalused peaaegu täiesti, sest madala intressiga krediidi andmine on pankades äärmiselt piiratud, kõrge intressiga laen surmab aga peatselt noore võrsuva majapidamise. Siin tuleb riigil appi astuda, et tõsisel maasoovijal avaneksid ka soodsamad võimalused kodu asutamiseks, kas madala intressiga laenu andmise teel maakoha ostmiseks või valmis maakohtade väljaandmise kujul riikliku asundustegevuse kaudu.

Leidub hulk perekondi, kes nõustuvad asundumise eesmärgil siirduma koguni riigi ühest piirialast teise. Näiteks riigi hoolealustena Petserimaalt Läänemaa rannikule läinud asujaist on küll mõnigi murdunud asumisaastate raskuste all, suur enamik on aga innuga võõrsil iseseisvat elu rajades harinud kannustikke ja rohusootükke õitsevaiks viljaväljadeks.

Sajad talurentnikud kaebavad raskete tingimuste üle aastarenditaludes. Taluperemees ei usalda, kas „segaste aegade tõttu“ või vabamate käte hoidmise huvides, end siduda pikemaajalise rendilepinguga ja see sõlmitakse tavaliselt ainult ühele aastale. Lühike tähtaeg ei võimalda rentnikul majapidamist välja arendada; ka ei suudaks rent-

nik sellises talus — isegi siis, kui ta oleks eeskujulik organisaator — oma võimeid hiilata lasta. Majapidamine jääb aasta-aastalt viletsamaks nii peremehe kui ka rentniku kahjuks. Nii ei suuda lühiajaline rentnik koguda säärases talus terve eluea jooksul nii palju sularaha, et ta saaks omandada talu, hoolimata sellest, et ta omab iseseisvaks majapidamiseks vajalikku inventari ja töövõimelist perekonda. Riigi ülesandeks jääks säärase perekondade iseseisvustamine. Ei ole kahtlust, et iseseisvalt maja pidama õppinud perekonnad ka iseseisvate maaomanikena peatselt haljale oksale jõuavad. Soovitav talitusviis ei tähendaks mingit sotsiaalset hoolekannet, on aga küll kasulikuks kapitali investeerimise võimaluseks — rahvamajandusele tuluks ja riigile õnneks.

Paljud perekonnad, kes aastate eest lasksid endid meelitada linna kergemale ja puhtamale elule, soovivad nüüd pettunuina pöörduda tagasi maale, et rajada iseseisvat eluaset. Seda nad aga ilma riigi avitava käeta ei suuda. Ja lõpuks, paljud perekonna soetanud pojad kurdavad, et elades talus koos isa-emaga ja vallaliste õdede-vendadega, jääb ruum kitsaks. Kuigi isatalus leiba ja tööd külluses, tekib abiellunud perepoegadel arusaamatusi ning lahkkelisid vanematega ja ka õdede-vendadega. Lahkkelide süvenedes pahatihti osutub isatalus edasitötamine võimatuks. Vanad ei julge anda valitsusohje käest, talu jagamine pole ka sünnis või asjaosalistele vastuvõetav ja abiellunud noored peavad isatalust lahkuma. Nõnda tekib jällegi liik tublisid maasoovijaid, kes varustatud isatalust vajaliku majapidamise inventariga, tihti toetatud vanemate poolt isegi tööga ja rahaga, omavad isiklikult head tahet, oskust ja jõudu töötamiseks, kel aga siiski puuduvad küllaldased majanduslikud vahendid eraturult talu ostmiseks. Väga sageli siirduvad sellised perekonnad linna või lähemasse alevikku, kus peavad päevast päeva leiba teenima võõra juures. Omal maalapil elamise võimalus muutub neile nüüd veelgi kättesaamatuks, kui see oli isatalust lahkudes.

Sellest nähtub, et asundustegevuse lõpetamisega aheldaksime vägivaldselt rahvas võimsalt leegitseva tungi saada iseseisvaks, saavutada endale ja oma perekonnale kindlustunnet; see tung, mis on kaasa aidanud riikliku iseseisvuse saavutamisele, aitab kätte võita ka majanduslikku sõltumatust ja tiivustab kõikjal rahvast edasi

rühkima. Asundustegevuse lõpetamine ei tuleks kasuks riikliku iseseisvuse kindlustamisele ega rahva sotsiaalsele hüvangule.

Asundustegevus aitab kaudselt kaasa ka rahva arvu tõstmisele, eeskätt lasterikaste perekondade elatumisvõimaluste loomise näol maal. On tuntud tõsiasi, et majaomanikud linnades püüavad vabaneda lasterikaste perekondadega üürikest, samuti on suurearvulise perekonna katmine ja toitmine linnas hoopis raskem kui maal. Ka taluperemeestel on väga sageli raskusi lasterikaste töölisperekondade pidamisega, eeskätt vastava peavarju leidmisel. Lasterikkad perekonnad on valdavas enamikus majanduslikult kehvad, sest nende kapital seisneb sageli ainult rohkeis kasvavais töökätes. Seni kui need sirguvad, vajavad perekonna kasvatajad tihtipeale väljaspoolset abi. Sotsiaalse hoolekande asutised on kogenud, et ühekordsed toetused selliseile perekondadele annavad väga vähe tagajärgi; ka eraalgatuse teel ei suudeta lasterikaste perekondade toetusprobleemi lahendada. Siin peab riik olema algatajaks ja võtma olukorra lahendamisel tarvitusele radikaalseid vahendeid.

On soovitatud lasterikaste perekondade varustamist taludega. Läheks riigile liiga kalliks anda perekonnale kätte talu ühes hoone- tega, haritud maaga ja inventariga. Ei või olla sugugi kindel, kas taluga varustatud perekond on suuteline end ülal pidama ka edaspidi. Peaks võtma kasutamisele teisi tõhusamaid tagajärgi võimaldavaid abinõusid. Ses suhtes tuleks kõne alla põllutöölise võrgu loomine üle maa, eriti kohtades, kus vajadus selleks on kõige suurem. Riiklikul algatusel soetatagu väiksemad maakohad kas eraturult või riiklikest maatagavaradest ja hoonestatagu need. Seda võivad teostada ka asjahuvilised isikud koostöös riigiga ja madalaintressiliste laenude kaasabil. Need pisikohad antagu kasutamiseks maale asuda soovijaile lasterikastele perekondadele, kellel avaneks siis võimalus käia ümbuskonnas põllutööl ja sel viisil endile elatist hankida. Maal on ka laste üleskasvatamine soodsam ja odavam; ka õpivad nad juba maast madalast jõukohaste ülesannete sooritamise kaudu tõsiselt töötama. Maa soodustab kõigiti jõuküllaste ja tööd armastavate inimeste arenemist. Raskeisse elutingimusesse sattunud lasterikaste perekondade maalejuhtimise teel suurendame järelikult seal töötavate käte arvu.

Maale tuleks mahutada ka need suguvendade perekonnad, kes olude kitsikuse tõttu on sunnitud laiast maailmast, endi poolt rajatud majapidamisist pöörduma tagasi kodumaale.

Maatöölise puuduse küsimuse lahendamjine on muidugi probleem omaette, ja eeltoodud read tahavad vaid näidata, et ka asundustegevusel on siin oma kaaluv sõna öelda. Lasterikastele perekondadele püsivate elatumisvõimaluste ja perekonnapeale kergemate elutingimuste muretsemise peamine hüve, kordame veel, seisneb aga tõhusas kaasaaitamises omariikluse ja rahvuse säilitamisele ning rahva sotsiaalse heaolu tõstmisele. Kui lasterikka perekonna isa on hoolitsenud kodanikkude juurdekasvust, siis riik peab omakorda kandma hoolt nende kõigi eest, nii et ka lapsed võiksid kasvada korralikeks ja ustavaiks riigikodanikeks. Selle suure ja õilsa ülesande täitmisel ei tuleks riigil väga kokkuhoidlik olla. Aegapidi kosudes suudab nii mõnigi selline maatöölisperekond võtta rendile talu ja majanduslikult tugevnedes jõuaks ta riikliku kaasabiga kord talus omaette peremeheks. Vastav seadusandlus ongi pidanud silmas lasterikkaid perekondi, andes neile teiste võrdsete eeltingimuste juures maasaamise eesõiguse.

Eelkäsiteldud mõtete taustal selgub veel üks asjaolu, mis kõneleb asundustegevuse kasuks — asundustegevus kergendab tublidel ja elukutse kõrgusel seisvail rahvapölgadel, kel omal jõul edasiminekuks majanduslikel põhjusil raskendatud või võimatu, tõusu külaühiskonna sotsiaalses astmikus. Peaaegu kõikjal on kogetud, et eriti tüsedad ja arenenud on need iseseisvad talunikud, kes alates maast-madalast on teinud läbi kibeda elukooli, olles mõned aastad karjane, siis tööpoiss, sulane, peale abiellumist talurentnik ja viimaks iseseisev taluperemees. Järkjärguline sotsiaalne tõus küla ühiskonnas omab suurt kasvatuslikku ja moraalset tähtsust — äratab aahnust ja edasipüüdlikkust, kasvatab selgroogu ja tõstab lugupidamist põllumehe kutse vastu. Niisuguse elukooli läbinud mees on näidanud, et ta oma püüdlikkusega ja oskusega suudab elus edasi jõuda ning on võimeline iseseisvalt majapidamist juhtima. Eespool vaatlesime, kui raske või hoopis võimatu on aastarentnikul omal jõul taluomanikuks saada. Seda olukorda arvestades jõuame otsusele, et maa sot-

siaalses astmikus rentniku positsioonile tõusnud perekondadele tuleks leida vastuvõetavam ja kergem viis pärisperemeheks saamiseks; see oleks asundustegevuse üheks ülesandeks. Mainitud eesmärgi saavutamisel on esmaseks tagatiseks, et evolutsiooni teel väljaarenenud põllumees oskab tõsiselt kinni pidada varandusest, mida ta nii suure vaevaga ja nii pika rea aastate jooksul on suutnud omandada.

Edasi näeme asundustegevust taotlevat söötis maade ja uudismaade intensiivsemat ülesharimist ning kasutamist. Seni omandatud söötis talud on riikliku asundamistöo tagajärjel võtnud hoopis teise ilme. Võiks esitada rea näiteid, kus varemini söötis maal elanud ainsa kahekolmeliikmelise perekonna asemele on samale ülesharitud pinnale asundatud 4—5 nelja- ja enamliikmelist perekonda; ja kõik nad on saanud juba kolmandal-neljandal asumisaastal korralikku elatist ning omaette peavarju. Söötis talusid on veelgi küllalt ja põllumajanduse edendamise huvides poleks sugugi ülearune nende intensiivsem ülesharimine ning sellega ühenduses ka tihedam asustamine.

Riiklikkude uudismaade asustamine on kulunõudvam toiming, sest maa harimiskuludele lisanduvad siin peaaegu igal juhul veejuhtmete ja juurdepääsuteede korralduskulud. Uudismaade ülesharimisest vanataludes erineb see töö sotsiaalse momendi juurdetuleku poolest — riik hoolitseb oma maata kodanikkude eest, varustades neid kestva peavarjuga ja elatumisvõimalusega. Ja kui maata kodanik on kandnud hoolt ka rahva juurdekasvu eest, siis peaks asundustegevus ka uudismaadel olema igal juhul õigustatud. Nii võimaldab asundustegevus söötis talude ja uudismaade ülesharimise kaudu tõsta põllumajanduslikku toodangut, tihendada maa asustust, parandada elutingimusi ja suurendada rahva juurdekasvu.

Riikliku asundustegevuse kaudu luuakse suuremail maa-aladel asundusi kindla kava kohaselt — uusi musterkülasid. Järelevalve all ja kindla süsteemi järgi teostatud talu ehitiste püstitamine, õue ning ümbruse korraldamine ja kõlvikute sisseseadmine võimaldab talunikul edaspidises majapidamise organiseerimistöös arendada kõige kasuliku kõrval ka korraarmastust ja ilumeelt — võimaldab luua kaunist, mugavat kodu. Asujate ehitiste obligatoorne värvimine mitmekesistab maaelu välisilmet ja teeb ka inimesele endale elamise rõõmsamaks.

Pärast väljastpoolt tulnud algatusi on asujad palistanud juurdepääsuteede veeri ilupuudega ja saavutanud ses asjas häid tagajärgi. Aedade asutamine elumajade ümber toimub uudisasundusis riiklikul kaasabil: koostatakse aiaplaanid, esimeste viljapuude ja marjapõõsaste ostuks antakse vajaduse korral väikesi laenegi, tellitakse ühiselt puid-põõsaid ja korraldatakse istutamispäevi; samuti püütakse aia rajamisel ja puude istutamisel anda asunikule nõu ja teostada ka järelevalvet. Uute talude kodukaunistustöö, mis on jätnud sinna sügavaid jälgi, omab suurt tähtsust eeskujumõttes ka ümbruskonna põllupidajale.

Aastate kestel väljaarendatud kindel süsteem taluehitiste püstitamisel, mis on toimunud riigi poolt, kui ka asujate eneste poolt laenude kaasabil, võimaldab arvestada teatavaid otstarbekohaseid ehitusliike, tüüpe ja materjale. Taluehitiste kohatine püstitsemine riigi eestvõttel ja kulul on tarvilik eriti ka selguse saamiseks, missugused ehitistüübid ning materjalid võiksid teatavais oludes domineerida. Ehitusprobleeme tekib ühtelugu kogu ehitusperioodi kestel. Riikliku asundustegevuse kaudu on võimalik teostada maaehitistüüpide ja materjalide valikul katseid, mis nõuavad peale tegelikku tööd juhtiva organi ka palju kulu ja aega. Kuna leiutatud uued ehitusmaterjalid, töövõtted ning meetodid tulevad kasuks kogu meie põllumajandusele, siis on vajalik talude hoonestamist riigi eestvõttel pidevalt jätkata.

Riigi poolt ette võetud teatava maa-ala asustamistöö, mis algab maa riigile omandamise järel ja lõpeb maa asujale müügi eel, vältab keskmiselt 5 aastat. Maade korraldamise, mõõtmise ja loodimise eeltöödele järgneb kraavide kaevamine ja juurdepääsuteede ehitamine. Peale asujate valikut hakatakse maid üles harima ja krunte hoonestama. Alles siis, kui asujal olemas peavari, vajalik inventar kui ka kindlustatud igapäevane leib, müüakse koht temale. Nii järgnevad reeglipäraselt ühed korraldustööd teistele.

Asujatega sõlmitud lepinguvahekordade täitmine nõuab alatiselt rahalisi väljaminekuid; tööde ajutise katkestamise korral võib tekkida suuri majanduslikke kahjusid; tööjuhtide kaadri loomine ja väljaõpetamine, tööliste palkamine ja tööle rakendamine nõuab, nagu kõik teised eespool-mainitud funktsioonid, kindlat juhtivat keskust. See orga-

nisatsioon on väljakujunenuna asundusalal ka olemas ja räägib omakorda asundustegevuse pideva jätkamise kasuks. Seda tuleb teha riiklikel ja rahvamajanduslikel kaalutlusil. Kui vahest majandusliku surutise ajal tuleb töötuse vältimise huvides asundustegevust seada laiemale alusele, siis majandusliku hüvangu ajal võiks see toimuda rohkem piiratud kujul; ent asundamistöõde pideva jätkamise vajaduses ei tohiks olla mingit kahtlust.

Selgitanud asundustegevuse jätkamise vajadust, kerkib küsimus, kas leidub meil selleks ka võimalusi? Asundamisprotsessis on olulisena arvestatavad kolm peategurit: maa, kapital ja inimene-asuja. Milliseid eeldusi need tegurid pakuvad töö jätkamiseks?

Maareformi kestel jagati välja enamik riiklikke maareserve. Uue asundustegevuse arendamiseks jäid järele metsakännustikud ja hari-miskõlblikud madalood. Neid ja juurdeostetud eramaid ongi seni tagasihoidlikult asustatud. Tänapäeval võime arvestada asustamiskõlblikkude riigimaa-tagavarade koguulatust ca 25 000 ha-le. On lootusi, et ka edaspidi avaneb võimalusi omandada eraturult maid asundamise otsatarbeks, lähemal aastail nimelt ca 10 000—12 000 ha. Nii saame riikliku asundustegevuse jaoks maa-ala kogusuurusega 35 000—37 000 ha. Arvestades, et viimasel ajal aasta jooksul on rajatud ca 400 uut talu ning eluaset ja kui järgnevate aastate tegevust arvata tagasihoidlikult 50%-le sellest, s. o. 200 uut talu aastas kokku ümmarguselt 3000 ha-se pindalaga, siis jätkuks varusolevast riiklikust ja omandada võimalikust eramaade tagavarast kokku 10—12 aastaks.

Mis saab edaspidi, kui maatagavarad otsa lõpevad?

Maa tihedam asustamine on kahtluseta suure riikliku tähtsusega probleemiks. Pole aga vist vajadust hakata arvude abil tõestama, et kodumaa pindala suudab elatada senisest vähemalt kaks korda suuremat arvu elanikke. Sündimuse ülekaalu suurendamine suremuse vastu kui omaette probleem jäägu siin puudutamata. Olgu käsiteldud vaid võimalusi maa tihedamaks asustamiseks praeguste eramaade arvel. Viimaseil aastail csile nihutatud uudismaade ülesharimise aktsioon taotleb eeskätt põllumajandusliku toodangu tõstmist, mis on suurema rahvaarvu elatumise eelduseks. Nii suundub ka uudismaade üleshari-

mine vanataludes kaudselt maa tihedamale asustamisele. Kuid talus alustatakse uudismaa harimist esijoones talu südamele lähedamal asetsevate maade parandamisega; kaugemal paiknevate lahustükkide harimine on seotud suurte raskustega või osutub talul koguni võimatuks. Eesti taludest on 42,5% kahes ja kolmes tükis, ligi 20% neljas ja enam tükis, ülejäänud 37,5% ühes tükis. Peale selle on Põhja-Eestis, eriti Virumaal, palju nõõritalusid, mille otstarbekohane kasutamine raskendatud. Kogutud andmete järgi võiksime oletamisi arvata talumaid, mille intensiivsemale ja otstarbekohasemale kasutamisele peab eelnema maade ümberkorraldamine, ligikaudu miljonile ha-le. Siia hulka on esijoones arvatud talud neljas ja enam tükis, nõõritatud ja ka väiksemaarvuliste, ent kaugel asetsevate lahustükkidega talud. Oletatud koguareaal on küll väga umbkaudne, kuid arvestatud pigemini madalalt kui kõrgelt.

Juba 6 aasta eest väitis J. Janusson, et eramaade arvel on võimalik luua 8000—10 000 uut väikemaapidamist, ilma et nende eraldamine vähendaks endiste ühikute rahvamajanduslikku aktiivsust, vastupidi — osa neist vabaneks üleliigsest ballastist. See aga nõuab sihikindlat tööd ja suuri kapitale<sup>1</sup>. Kuigi maapidamiste partselleerimine pärijate vahel on etendanud väikemaapidamiste arvu tõstmisel suurt osa, võime juba lähemal aastail ette näha ka maakorraldustööde osatähtsuse järkjärgulist suurenemist uue maakorraldusseaduse alusel teostatava eramaade tihedama asustamise ja uute majapidamiste loomise kaudu. Maakorraldustööd toimuvad suuremate ja väiksemate piirkondade kaupa. Maakorralduspiirkonnad tuleks luua, eriti Madal-Eestis, suuremate vesikondade ulatuses, sest peaveejuhtmete kaevamine on peamisi eeldusi maade intensiivsema ülesharimise võimaldamiseks. Seejärel tuleb ümber luua ka talude juurdepääsuteede võrk, teha uusi teid uuestikrunditud lahustükkidele ning uutele asunduskohtadele. Loodimise ja maamõõtmise eeltööd ning hindamine kuuluvad ühiselt teostatavate ülesannete hulka, mille kulud maakorraldusseaduse kohaselt peavad tasuma asjaosalised. Selleks võidakse anda maakapitalist nn. maakorralduslaene ja ka toetusi. Kruntide detailkuivendus ja maade ülesharimine tuleb aga läbi viia endist viisi — iga asjaosalise enda algatusel.

---

<sup>1</sup> J. Janusson, Eesti majanduslik areng (1932), lk. 63.

Sellise laiaulatuselise maakorralduse abil saavutatakse korraga kaks eesmärki — parandatakse olemasolevate majapidamiste piire ja uudismaade ülesharimise võimalusi, muretsetakse juurde uusi asundusmaid. Maakorraldus loob avaraid eeldusi maa-alade täielikuks ära kasutamiseks ja maksimaalse rahvamajandusliku efekti saavutamiseks. Nii on maakorraldustöö suuremate piirkondade viisi tähtsamaid eeltingimusi kodumaa tihedamaks asustamiseks ja põhjalikuks ülesharimiseks. See on suur ja kestav ühistöö, milleks on vaja palju kapitali, üksteise mõistmist, samuti riigivõimu korraldavat kätt seal, kus see töö edukuse ja riikliku hüvangu mõttes vajalik.

Eeltööde, nagu kraavikaevamise ja teedehitamise kulused, võimaldatakse maakorraldusseaduse järgi maaomanikel tasuta ka maaga. Maakorraldustoimingu kaudu antakse nii viisi võimalus soetada maareserve asundustegevuse jaoks. Et uue maakorraldusseaduse alusel pole veel toimetusi olnud, puuduvad kogemused ja andmed võimalikude tagajärgede kohta. On aga põhjust oletada, et maakorraldustööde läbiviimisel kasutatakse kulude katmist „natuuras“ ohtrasti, eriti talupidajate poolt, kelle lahus ja suuremalt jaolt seni puutumata olekus seisnud maa-alad pole andnud nimetamisväärset saaki. Suuremad talud võivad ilma eriliste raskusteta anda ära kulude katteks mõne lahustüki või osa peakohastki, kui selle eest saadakse edaspidiseks kasutamiseks endisest vahest küll väiksem, kuid ilusa konfiguratsiooniga krunt, kus võimaldatud viimsemagi lapi ülesharimine. Ei tohiks olla liialdatud arvamine, et maakorralduse menetluse korral vabaneb maaomanikkude poolt teostatava müügi, eeltööde eest tasumise kui ka vahetamise teel ca 10% maakorralduse alla kuuluvast koguarealist. Arvestanud eespool viimase ümmarguselt ühele miljonile ha-le, saaksime eramaade arvel ca 100 000 ha suure asundusmaa reservi. Need andmed on täiesti kokkukõlas J. J a n u s s o n'i väidetega. Kui arvata, et iga aasta korraldatakse 2000—3000 talu ca 30 000—40 000 ha-se üldpinnaga, siis vabaneks asundustegevuse jätkamiseks aastas ca 3000—4000 ha maad, mis võimaldab luua sama aja jooksul ca 200—250 uut majapidamist. Kuigi nendele reservidele kandideerivad esijoones korraldamisel olevate talude teised-kolmandad pojad-tütred, kelledel on kõige kergemini võimalik saada iseseisvaks peremeheks, jääks veel küllaldaselt üle võimalusi teistegi maasoovide rahuldamiseks, kes asjaomasesse maakorraldusprotseduuri otseselt ega kaudselt ei kuulu.

Esitatud mõtteist järeldame, et asundustegevus on edaspidiseil aastail tihedalt seotud maakorraldustöödega. — Praeguste riiklikkude maareservide lõppemise järel jätkub asundustegevus koos maakorraldusega eramail, mis töö võib kesta veel aastakümneid. Nii üks kui ka teine jäävad kõige tihedamasse seosesse uudismaade ülesharimistöödega. Arutlust kokku võttes nähtub, et asustamiseks sobivad maatagavarad ei saa olla takistuseks asundustegevuse pidevaks jätkamiseks lähemate aastakümnete kestel.

On tehtud etteheiteid, et asundustegevus on liiga kallis toiming ja autele asujatele antakse riigi arvel liiga suuri soodustusi. Kahtlemata on õige, et ühe perekonna ärapaigutamine kindlale elukohale läheb riigile maksma keskmiselt 3000—4000 krooni. Kultuurmaale asujal jääb see summa täiel määral madala intressiga laenuna talu peale. Uudismaakohtade asutamiskulud jagunevad kahte ossa: väiksem — tagasilaekumatu osa (nn. toetus) kuni 25% suuruses kogusummast, suurem — tagasilaekuv osa pikaajalise ja odava%-se laenu näol ca 75% ulatuses kogu kulusummast. Peale selle tuleb arvestada veel asuja poolt tehtavaid sissemaksu, mida on seni olnud ca 10% kogu kulust. Sissemaksudest moodustub asundamismenetluse erakapital, mille arvel on võimalik täita uusi asundamisega seotud ülesandeid. Et riiklik juurde- maks teede ja veejuhtmete arvel iga uudismaa talu kohta on olnud 900 krooni, seda on käesolevate ridade kirjutaja varemini lähemalt käsitelnud teisel<sup>1</sup>. Kuna aga asundustegevusega seotud eeltöid uudismaadel võib täiel määral võrrelda maakorralduspiirkondadesse kuuluvate vanatalude juures tehtavate eeltöödega, sest nii üks kui ka teine toiming loob eeldused maa-alade täielikuks ülesharimiseks, siis ei oleks liigne lühidalt võrdluse juures peatuda.

Seniste maakorralduspiirkondade loomise kulude suurust mõöt- mise, hindamise, loodimise ja kesk-asutiste arvel tuleb hinnata keskmiselt kuni kr. 15 ha-le; sellest summast on riigitoetust ümmarguselt 50%, teine pool jääb aga talupidaja enese kanda. Peaveejuhtmete kaevamisele, mida on toimetatud seni peamiselt veeühingute piirkon-

---

<sup>1</sup> E. A n t, Uudismaa-asunduste areng 1930—1934 [„Konjunktuur“ 1936 nr. 19(6), lk. 407].

dades, kulutatav riiklik keskmine toetussumma on küll suhteliselt tunduvalt väiksem uudistaludele antavast toetusest (ca 12—15 krooni pro kuivendatava maa ha), kuid selle läbi on loodud vaid veeäravool, mis tihti asjaosalise maad ei riivagi. Seepärast ei suuda veeühingute toetamise viis anda täit efekti, eriti mitte halvasti arrondeeritud talude piirkondades, kus veeäravoolule ja juurdepääsuteedele tuleb panna erilist rõhku. Viimaste teostamiseks tuleb maakorralduspiirkondades arvestada ligikaudu niisama suuri kulusid, kui palju need on seni maksma läinud Asundusametil, s. o. kuni kr. 60 ha-le. Maakorralduseaduse kohaselt on võimalik toetussummasid selleks otstarbeks anda kuni 50%, s. o. kuni kr. 30 pro ha. 1929. aasta üleskirjutuse andmeil on üleriiklikult talu keskmiseks suuruseks 23,2 ha. Nii kujunevad maakorralduspiirkonda kuuluva talu kohta järgmised võimalikud toetussummad:

	pro ha	pro talu (keskmiselt)
eeltööde toetus	7.50	164.—
veejuhtmete, teede võimalik toetus kuni	30.—	696.—
Talu kohta kokku kuni		kr. 860.—

Maa ülesharimiseks määratavate toetussummade väljaandmise alused on ühtlustatud nii vanatalude kui ka uudismaakohtade pidajate kohta. Võtnud veel arvesse, et kultuurmaadele loodud talud asundustegevuse korras erilisi soodustusi ei saa, vaid tehtud kulud langevad kohtade arvele, võime järeldada, et asundustegevuse korras loodud kohad ei ole riigilt toetuse saamise suhtes enam eesõigustatud seisukorras — nii kui on vanatalud, mis kuuluvad maakorralduse piirkonda.

Käsiteldud osas selgus ühtlasi, et põhjalikumate korraldustööde puhul on riiklikud väljaminekud ka suuremad. Arvestades, et võimalikust maakorralduse alla tulevast miljonist ha-st on 50% niisugust maad, mis ei vaja kuivendust ja uusi juurdepääsuteid, ja ülejäänud põhjalikumate eeltööd nõudvast maa-alast ca 50% ulatuses tehakse tarvilikud tööd maapidajate poolt omal jõul, kuluks maakorralduse jaoks järgnevail aastail riiklikku kapitali kuni kr. 500 000 aastas. Sellest võib kuni 50% arvestada toetusiks. Samuti vajaks ka asundustegevus

edaspidi vähemalt kr. 500 000 aastas; seejuures on arvestatud ca 200 uue talu hoonestamise, maa ülesharimise ja kodukaunistustööde kulud, kuna eeltööd maamõõtmise, veejuhtmete ja teede ehitamise näol maakorralduse kaudu juba teostatud. Vaatleme järjekorras, millised rahalised võimalused on loendatud ülesannete sooritamiseks olemas.

Maareformi ajal teostatud riigimaade, nendel asuvate päraldiste ning inventari müügi tagajärjel tekkis suur kapital — maakapital (endise nimega asunduskapital), mille praegust suurust hinnatakse ligikaudu 70 miljonile kroonile. Maakapitali viimaste aastate sissetulek rahas on olnud 3 850 000—3 900 000 krooni aastas. See aastane tulu võib lähemal aastail veidi suureneda, kui senised korraldused laenu tasumise tingimuste kohta kehtima jäävad. Suurenemist on loota maakapitaliga liidetud maaparanduslaenu fondi tulude arvel, riigimaade ülejääkide forsseeritud müügil saadavate aastamaksude ja nende endiste rendisummade vahe ja ka riikliku asundustegevuse teel korraldatud talude omandajate aastamaksude arvel. Nii võiksime maakapitali lähemate aastate aastatulu arvestada rahas ligikaudu 4 miljonile kroonile.

Maakapitali viimaste aastate eelarveid koostades ilmnes, et temale on pandud liiga palju ülesandeid, mida ta enda korrapärase laekumise varal ei suutnud täita. Maakapitali eelarve täitmise otstarbel tundus suurt vajadust uue korra loomiseks, sest viimaseil aastail suurenesid eriti tagasilaekumata iseloomuga kulud, mis asjaolu andis põhjust kartuksiks, et kapital võib peatsest kokku sulada.

1. jaanuaril 1938. a. kehtima hakanud Maakapitali seadus teeb juba vahet maakapitali aastatulude kasutamises: põhikapitali osa laenude ja ostuvõlgade amortisatsiooni näol kasutatakse uute laenude väljaandmiseks, asundustegevuse jätkamiseks, tasude maksmiseks võõrandatud maade eest ja teiste tagasilaekuvate kulude tegemiseks; intresside ja administratsiooni osast võib katta kulusid toetuste, põhikapitali täiendamise, kapitali valitsemise, pensionide ja teiste nn. tagasilaekumatute väljaminekute kujul.

Enne maakapitali eelarve täitmise analüüsimist poleks liigne teha lühikest ülevaadet maakapitali ülesandest ja viimaste aastate kuludest. Selleks esitatagu järgnev tabel maakapitali kolme viimase aasta aruande alusel (1937. a. kohta pole arvud veel lõplikud).

Tulude-kulude liigitus	Tegelik tulu-kulu kroonides		
	1935. a.	1936. a.	1937. a.
<b>T u l u d.</b>			
Laenude tähtajalistest maksu-			
dest, maade ja päraldiste			
müügist ning asundamisest	3407361,14	3504352,02	3549925,93
Maade rendid ja muud tulud .	498253,14	346285,05	329207,75
Kokku tulud rahas:	3905614,28	3850637,07	3879133,68
<b>K u l u d.</b>			
<b>A. Tagasilaekuvad:</b>			
a) asundamiseks . . . . .	650590,53	698816,05	646624,82
b) laenud (ehitus, inventar)	617750,50	599153,—	506150,—
Tagasilaekuvad kokku:	1268341,03	1297969,05	1152774,82
<b>B. Tagasilaekumatud:</b>			
a) kohustused maareformist	1075133,45	723421,73	740745,—
b) toetused:			
asundusmaadel . . . . .	335547,19	271172,76	108000,—
peaveejuhtmete kaevami-			
seks . . . . .	197722,89	195140,47	166900,—
uudismaa harimise pree-			
miad . . . . .	293976,32	173555,45	494268,71
eramade korraldamiseks	—	34145,02	16485,24
koolimajade ehitamiseks .	—	—	63500,—
Toetused kokku:	827246,40	674013,70	849153,95
c) administratsioon:			
Eesti Maapank . . . . .	480871,18	600000,—	600000,—
Asundusamet . . . . .	122730,75	97153,24	138000,—
Kokku:	603601,93	697153,24	738000,—
d) pensionid, laenude intres-			
sid, põhikapitali täienda-			
mine jt. . . . .	510982,47	133807,—	135785,06

Tabelis esitatud tagasilaekumatuid kulusid suurendavad veel põllu-  
majanduslikkude võlgade korraldamisel tehtud kulud, laenude intres-  
side vahe katmise kulud ja mõned muud väljaminekud.

Võttes aluseks pangategelaste arvestused aastamaksude jaotamises kahte peaaegu võrdsesse ossa — amortisatsiooniks ja intressideks — ja teisest küljest Maakapitali seadusega piiratud kulude iseloomu, võime nn. tagasilaekumatute kuludena näha ette aastas kuni kaks miljonit krooni; tegelikult on aga see summa kolme viimase aasta jooksul tõusnud 500 000 kuni 800 000 krooni võrra aastas. Oleme viimaseil headel põllumajanduslikel aastail vähendanud maakapitali tagasilaekuvate väljaminekuliikide osatähtsust, hoides kokku põllumajanduslikkude madalaintressiliste laenude andmisel ja asundustegevuse finantseerimisel; viimane tegevusala on ja peaks jääma maakapitali peaülesandeks niihästi oma iseloomult kui ka kapitali edaspidise säilitamise seisukohalt. Tagasilaekumatuid kulutusi võiks teha aga seevõrra, kui võrra laekub väljaantud laenudelt intresse ja viiviseid, ja selleski osas eeskätt neid kulutusi, millede tegemine on paratamatu, nagu võõrandatud maade tasu, pensionid, administratsioon; viimasesse järjekorda tuleb aga jätta toetused, millede andmine võiks tulla kõne alla siis, kui kapitali laekumine on küllalt stabiilne ega takista muude paratamatute kulude tegemist. Põllumajanduslikud toetussummad tuleks võtta riigi iga-aastasessse eelarvesse, nagu seda praktiseeritakse teistes riikides, kus juba aastaid on toetatud uudismaa ülesharmist ja maade kuivendamist. Kui maakapitali laekuvuse seisukohalt peaks avanema võimalusi ka toetuste maksmiseks, tuleks seda ette näha eeskätt asundustegevusega otseses seoses oleva maakorralduse jaoks.

1938. a. eelarve koostamisel uue Maakapitali seaduse nõuete kohaselt ilmeski, et maakapitalile on pandud liiga palju kohustusi. Endisi mitmekesisid kohustusi ei vähendanud uus seadus sugugi, vastupidi, nähti ette maakapitali arvel koguni uute ülesannete täitmist, eeskätt põllumajanduslikkude maade korraldamise puhul laenu andmise ja toetamisega. Nõudmised tagasilaekumatute väljaminekute tegemiseks ähvardasid ületada sellele kulutamiseks võimaliku summa mitmekordselt. Kulude kärpimine ei andnud tagajärgi ja tuli paratamatult lisatulusid hankida riigieelarve korras. Sellest järeldame, et kehtiv Maakapitali seadus kindlustab kapitali kasutamise küll veel tulevastegi põlvede jaoks, ei vähenda aga maakapitali ülesandeid ega kergenda ta ülejõukäivat koormust. Viimase kergendamise otstarbel oleks vaja uusi korraldusi juba lähemal ajal, samuti tuleks viia ka võõrandatud

maade eest tasumaksmine selle iseloomu kohaselt nn. tagasilaekumatute väljaminekute hulka. Iga-aastase eelarve kinnitamisel määraks aga Vabariigi Valitsus nii ühe kui teise tegevussuuna ulatuse ja krediidid, olenevalt üldisest konjunktuurist ja programmilisist aluseist.

Madalaintressiliste põllumajandusliikude laenude andmist ja asundustegevuse jätkamist garanteerib maakapitali korrapärase laekumine seni kehtivail aluseil lähemate tegevusaastate kestel ca kahe miljoni krooni ulatuses aastas. Kui arvestada, et asundustegevus tarvitab lähemail tegevusaastail senialustatud tööde korralikuks lõpetamiseks ja uute asunduskohtade väljaandmiseks keskmiselt kr. 800 000 aastas (1938. a. eelarve seletuskirja järgi) ja kui hiljemini maakorralduspiirkondades asundustegevus koos maakorralduslaenudega tarvitab eelpooltoodud kalkulatsiooni kohaselt niisama palju, jääks põllumajandusele laenutamise jaoks aastas keskmiselt 1 200 000 krooni; see summa tuleb välja anda sihtlaenudena põllumajanduse edendamise otsarbel niisuguste ülesannete tarvis, missuguste täitmine on kõrgema intressiliste ja lühiajalisema iseloomuga laenude kaasabil raskendatud. Niisuguste sihtlaenudena tulevad kõne alla esimeses järjekorras, peale maakorralduslaenude, asunduslaenud maa ostmiseks eramail ja rajatavais taludes hädavajalikkude majapidamishoonete ehitamiseks, laenud põllutööliskohtade asutamiseks ja hoonestamiseks, laenud kaaspärijaile pärandusosade väljamaksmiseks; siis lühiajalisema iseloomuga maaparandus- ja maaülesharimislaenud eeskätt neis taludes, kus seni ülesharitud pindala on väike.

Tagasilaekumatute kuludena tuleks ette näha: tasu võõrandatud maade eest, administratsioonikulud, põhikapitali täiendamine, laenude ja võlakirjade intresside vahe katmine ja toetused eramaade korraldamiseks. Need kulud teevad välja seniste kogemuste ja arvestuste kohaselt ca 2 miljonit krooni; seega tuleks vabastada maakapital ülejäänud, toetusist tekkivate kulude kandmisest; toetusi võiks maksta riigi eelarve korras. Esmajoones tulevad kõne alla toetussummad, mis antakse üldtähtsusega veejuhtmete kaevamise ja uudismaade ülesharimise jaoks eramail.

Loendatud ümberkorralduste teostamise järel maakapitali ülesannete jaotamise alal toimuks iga-aastase eelarve koostamine, ühtlasi eelarve täitmine ilma eriliste raskusteta. Sel korral peaks maa- kapitali iga-aastasest eelarve krediidist pii-

sama nii asundustegevuse pidevaks jätkamiseks vajaduse järgi kui ka põllumajandusele tagasihoidlikuks laenutamiseks eeskätt nende sihtlaenude näol, mis taotlevad algavate ja mahajäänudate majapidamiste korrastamist ning ülesehitamist, eriti seal, kus kõrgeintressiliste ja lühiajaliste laenude kasutamine pole võimalik.

Riikliku asundustegevuse ülesandeks on laiendada elamisruumi maal maata perekondade ärapaigutamiseks. Ta ei ole selles aga ainus võimalus, vaid moodustab maa üleminekutoimingus ühelt pidajalt teisele ainult väikese osa. Vastavate statistiliste andmete järgi kõigub maaomandite üleandmise arv 3000 ja 5000 vahel aastas, ulatudes üksikuil aastail isegi üle 5000. Arusaadavalt oleneb see arv majanduslikust konjunktuurist, psühholoogilisist tõekspidamisist ja kaasaja mõjustusist. Riikliku asundustegevuse edaspidiseks programmiks võtsime aga 200—250 uut majapidamist aastas. Järelikut on asundustegevusel täita maaomandite ülemineku protsessis võrdlemisi väike, kõigest 4—8%-ne osa. Kuid meenutades neid mitmekesiseid ülesandeid, mida tal täita sotsiaalse ja majandusliku tegurina riiklikus elus, on asundustegevuse osatähtsus palju suurem. Seepärast on ka riigi pretensioonid maad soovivate kodanikkude vastu suuremad. Samuti suuri nõudeid seab töö ka asja korraldajate vastu, kes peavad hästi teadlikud olema asundustegevuse kõige mitmekesisemais ülesandeis ja töövõtteis. Seda suuremaid nõudeid asetab maasaajaile tegelik elu ise, eriti uudismaile asujaile, kelle isikliku kätetöö ja palgehigi tulemusena võidetakse jalatäite kaupa uusi maa-alasid kultuurile. Asuja isikust oleneb asutava majapidamise edasine areng ja rahvamajanduslik tulu ning majapidamise loomisele kulutatud kapitali tasuvus.

Asundustegelaste suurimaks mureks on sobivate maasaajate leidmine. Kehtivad korraldused asundustegevuse alal näevad ette eesõigustatud maasaajaina lasterikkaid perekondi; muud eeltingimused on kõigi kohta ühtlased. Vilumus maatöodes ja vajaliku põllumajapidamise inventari omamine on maasaajaile obligatoorne. Nõutakse kohade saamisel ka käsiraha maksmist ca 10% ulatuses koha ostu-müügi hinnast. Maasaajaks valiku protseduur läbib mitut instantsi, enne kui maakohat kasutamiseks omandamise õigusega kätte saadakse. Ostu-müügilepingu sõlmimine toimub tingimusel, et kohustused rendiajal

korralikult täidetaks, omandataks põllumajandusliku töö oskus ja osutatakse ka isiklike võimeid. Tihe sõel valikul ja edasine järjekindel kontroll majapidamise esimesil aastail on hädavajalik, sest et iga maasoovija ei ole võimeline võitma raskusi, millised seab ette asumine uuele kohale, eriti veel uudismaale. Senistel kogemustel vahetab ca 10% uudismaakohtade üldarvust omandamise õigustega kasutajaid ja peamiselt põhjusel, et maasoovijad uudismaade harimise raskusi üldiselt liialt alahindavad. Uue asundustegevuse juures uudismaadel ei saa pidada seda %-i liiga kõrgeks, pealegi kui maareformi tegelased maareformi korras loodud talude omanikkude vahetamise % hindavad kuni 35—40%-le. Viimase kohta puudub kahjuks aga igasugune statistika. Kui aga maareformi korras loodud talude üleminekul uutele omanikele teenimatuid vahetasid võeti ja maa spekulierimise objektiks muutus, annavad praeguse korra juures loobujad maa tavaliselt riigile tagasi, kaotades osa sissemakstud kautsjonist. Sel teel on püütud ära võõrutada maareformi kestel rahva hingeallu juurdunud saamapoliitikat, ja peab tunnistama, et uuele kohale asumist võetakse juba väga tõsiselt ja ilma vahetasu teenimise tagamõteteta.

Tihti kuulduv kõrvalseisjate ridadest etteheiteid, et senised asujad uudismail jäävad ka edasiseks virelema ja ei suuda nüüd ega edaspidi oma kohustusi ühiskonna ega riigi vastu täita. Need etteheited on aga täiesti põhjendamatud. Viletsamaid majapidamisi ja korratuid talupidajaid leidub nii põliste põllumeeste kui ka uudismaale asujate hulgas, kuid üksikute järgi ei tohi olukorda üldistada. Küll on aga väga sagedased juhtumid, kus uudismaale asuja pole jõudnud kanda oma maalapile veel toetadagi, kui kohalik omavalitsus on isiku- ning kinnisvaramaksud ja naturaalkohustused ära määranud ja nende sissenõudmisele asunud. Samuti on rõhuvas enamuses need uudismaile asujad, kes juba neljandal-viendal asumisaastal on saanud riikliku kaasabiga endale peavarju ning igapäevase leiva ja suudavad olla korralikud maksukohuslased teiste hulgas. Esimeste aastate elu uudismaal ei jõua läbi teha igamees; niisugusel asujal peab olema tööarmastust ja -indu, endasalgvust ja edasipüüdu. Ei ole sugugi liigne vastutulek vabastada neid tublisid pioneere esimesil asumisaastail riigi- ja omavalitsusmaksudest, nagu seda näeb ette kehtiv Asundusseadus.

Nii siis nõuded eriti uudismaale asuja isiku vastu on õige suured. Peale selle peab ta omama küllaldast varandust, et asujaks valik üldse

kõne alla saaks tulla. Sellega seoses võib kerkida küsimus, kas meil juba lähemas tulevikus tublidest asujaist puudus ei tule? Põllutöoministeriumile sisseantud kirjalikke maasoovi-avaldusi oli 1934. a. — 4569, 1935. a. — 6182 ja 1936. a. — 5809; see arv pole ka 1937. a. nime-tamistväärselt muutunud. Neist soovijaist omavad varandust üle 1000 krooni keskmiselt 38% ja nelja- ja üle neljaliikmelist peret 53%. Soovijad on enamikus talurentnikud, põllutöölised ja taluomanikkude pojad. Nende andmete alusel võime korralikkude asuda soovijate hulka arvata praegu 2000-le, kes omavad vajalikku varandust, ja küllal-dast tööjõudu iseseisva majapidamise asutamiseks.

Peale selle ootab maale asumise võimalusi üle 500 lasterikka pere-konna, kes maasaajaina põllumajapidamiskohtadele suuremalt osalt nende kehvema majandusliku seisukorra tõttu arvesse ei saa tulla, kuid võiksid saada asundatud nn. põllutööliskohtadele. Võttes riikliku asundustegevuse tööprogrammi igal edaspidisel aastal vähemalt 200 uue majapidamise juurdeloomist, suudaksime rahuldada praegusel silmapilgul kohasemate ning tublimate maasoovijate reservi lähema 10—15 tegevusaasta kestel. Kuigi mõni ootajaist endale vahepeal leiab iseseisva kodu, või astub mingisuguseil teisel põhjusil kõrvale, näita-vad senised kogemused, et maad soovijate hulk seetõttu veel ei vähene. Pealegi etendab riikliku asundustegevuse kaudu maaga varustamine võrdlemisi väikest osa maaomandite käest kätte käimisel, nagu nägime eespool. Samuti ei avalda riiklik asundustegevus erilist mõju talu-rentnikkude kihi vähendamisele. Talurentnikkude kiht näitab arvult küll tagasitõmbumise tendentsi (1925. a. ca 9400, 1929. a. ca 7500), kuid selle peapõhjuseks ei saa pidada asundustegevust; see oleneb pea-miselt peremeeste poolt talude enda kätte pidamiseks võtmisest, missu-guste juhtude sagedus on vastuproportsionaalne talude keskmise suu-rusega. Rentnikkude ja talupidajate abiellunud poegade hulgast võib leida igal aastal selle vähese arvu maasaajaid, mis võib tulla arvesse asundamisel riiklikul algatusel, ilma et seetõttu töökäte puudus põllu-majanduses nimetamisväärselt suureneks. Maakorraldustööde puhul kandideerivad vabanevaile maa-aladele esijoones ka nende maade oma-nikkude teised-kolmandad pojad-tütred, kes suurelt osalt kui vallalised ei saa tavalises korras maasaajatena arvesse tulla. Neid kaalutlusi arvesse võttes võime isegi nentida, et maasoovijate hulk tulevikus ei vähene, vaid vastupidi — võib suurened. Loomulikult on see asjaolu

seoses ka üldise konjunktuuriga, sest iga inimene otsib endale tulutoovamat ja käepärasemat tööala. Riiklikult seisukohalt vaadates peaksime maatööd ja elu maal igapidi soodustama ning parandama; seepärast ei tohiks olla põhjust tunda muret ka asuda soovijate inimeste ja töökaite puuduse pärast, eriti veel siis, kui rahvaarvu tõstmine meil kord sõnadelt tegudeni jõuab. Võime jääda veendumusele, et riikliku asundustegevuse pideval jätkamisel tublide maasoovijate kodanikkude puudust tulevikus karta ei ole.

Käsiteldud mõtteid kokku võttes tuleb tähendada, et asundustegevus on Eestis olnud mõjuvaks teguriks poliitilise ja majandusliku iseseisvuse taotlemisel. Ta on olnud seni ja jääb ka tulevikus tähtsaks riiklikuks ning ühiskondlikuks abinõuks rahva sotsiaalse ja majandusliku elujärje parandamisel kui ka kaudseks kaasaaitajaks rahvaarvu tõstmise probleemi lahendamisel. Asundustegevus haarab endaga kaasa nii paljusid üldriikliku ja rahvamajandusliku tähtsusega ülesandeid ning korraldusi, et teda ei saa kuidagi alahinnata teiste abinõude ees, mis samuti taotleavad rahva sotsiaalse ning majandusliku elujärje korraldamist ja põllumajanduse toodangu tõstmist. Asundustegevus rahuldab tungi iseseisvuse järele tublimatel maata kodanikel, kes läbi teinud tegeliku põllumehe elukooli, kuid kellel omal jõul iseseisvaks peremeheks saamine kas suurte raskustega seotud või koguni võimatu; ta lahendab maatöoliste puuduse probleemi, parandab lasterikaste perekondade seisukorda, pehmenab isade-poegade teravaid vahekordi taludes, andes viimastele isatalust väljalennu võimaluse, tõstab põllumajanduse toodangut, harib üles uudismaid, kohendab söötis talusid ja aitab kaasa maa tihedamaks asustamiseks; ta on osa nii uudismaa ülesharimise kui ka kodukaunistamise aktsioonist. Asundustegevuse pidevaks jätkamiseks on tungiv vajadus. Töid korraldatakse kõige tihedamas seoses teiste riiklikkude ülesannete täitmisega, eeskätt maakorraldusega, uudismaade ülesharimisega ja kodukaunistamisega. Tulevikutöökaks pakuvad soodsaid võimalusi ka selleks vajalikud maa-alad, kapital ja sobiv inimmaterjal asujate näol. Kuigi riiklikud maatagavarad on praegu võrdlemisi piiratud, avaneb võimalus edaspidiseil aastail arendada tööd eramaadel maakorraldustööde kaudu. Maakapital on asundustegevuse tulemus ja jätkab selle abistamist ka tulevikus. Iseseisva kodu järele igatsevaid

maasoovijaid jätkub praegu ja edaspidigi, kui meil valitseb maal ka tulevikus seni maksvusele pääsenud loov ja terve maavaim, mis ei lase end eksitada teda alatasa häirivast petlikust linna- ja lõbukultuurist. Kuigi asundustegevuse arendamisel võib esineda tõuse ja mõõnu vastavalt oludele ja majanduslikule konjunktuurile, võib laieneda majandusliku surutise ning kitseneda hüvangu aegadel, ei tohiks töö tema ülesannete iseloomu, tähtsuse ning laialisuse tõttu olla amplituudilt liiga kõikuv. Aastast aastasse võimalikult ühtlasena ja stabiilsena arenev asundustegevus tuleb kasuks riigi sotsiaalsele ning majanduslikule hüvangule ja kogu arenevale põllumajandusele.

